

Ο Ναός της Παναγίας Ποδύθου στη Γαλάτα

REPUBLIC OF CYPRUS
DEPUTY MINISTRY OF TOURISM

Ο Ναός της Παναγίας Ποδύθου στη Γαλάτα

Ο Ναός της Παναγίας Ελεούσας Ποδύθου, ανήκει στη μεταβυζαντινή περίοδο και κτίστηκε στις αρχές του 16^{ου} αιώνα, κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας.

Είναι μεγάλων διαστάσεων, μοναστηριακός ναός, και μόνο ένα μέρος του είναι καλυμμένο (από άγνωστο ζωγράφο), με τοιχογραφίες Κυπριακής Ιταλοβυζαντινής τεχνοτροπίας. Κτήτορες του ήταν ο Δημήτριος ντε Κορόν και η σύζυγος του Ελένη, σύμφωνα με επιγραφή στη Δυτική πρόσοψη.

Η παλαιότερη αναφορά που έχουμε είναι του Βασίλειου Μπάρσκυ, που την επισκέφθηκε στα 1735, όταν υπήρχε ένα κελί και δύο μοναχοί. Η Μονή υπήρχε μέχρι τα 1950.

Είναι μονόχωρος ξυλόστεγος ναός με μεγάλη αμφίκλινη στέγη και έχει στοά στις 3 πλευρές του, τη βόρεια, τη δυτική και τη νότια.

Έχει ορθογώνιο σχήμα με την αψίδα του Ιερού στα ανατολικά να προεξέχει ελαφρά, στοιχείο σπάνιο στους ναούς αυτού του τύπου.

Στο εσωτερικό μόνο υπάρχουν περιορισμένες τοιχογραφίες.

Υπάρχουν τρεις είσοδοι στον κυρίως ναό, η κεντρική στον δυτικό τοίχο, μία στον βόρειο και μία στον νότιο τοίχο. Ακόμα τρεις είσοδοι υπάρχουν

σε αντίστοιχα σημεία των στοών, και έχουν ξύλινα οριζόντια ανώφλια. Στον ναό υπάρχουν δύο ορθογώνια παράθυρα στο ανατολικό και δύο στο δυτικό αέτωμα και ένα στην αψίδα του Ιερού.

Στους τοίχους των στοών υπάρχουν επίσης παράθυρα και ανοίγματα, μερικά από τα οποία έκλεισαν κατά τη διάρκεια επισκευών σε κατοπινό στάδιο.

Αρχίζουμε την περιγραφή από το Ιερό Βήμα, στην αψίδα του οποίου απεικονίζεται η Παναγία Ένθρονη σε ξυλόγλυπτο θρόνο, έχοντας τον Χριστό μπροστά της. Η Θεοτόκος φορεί ερυθρό χιτώνα και μπλε μανδύα κατά το δυτικό πρότυπο. Την πλαισιώνουν οι αρχάγγελοι Μιχαήλ και Γαβριήλ, που υποκλίνονται με ευλάβεια προς τη Βρεφοκρατούσα Θεοτόκο, και κρατούν αναμμένα κεριά και λαμπάδες. Πίσω από το θρόνο βλέπουμε δύο εξαπτέρυγα. Κάτω από το τεταρτοσφαίριο της αψίδας, υπάρχει επιγραφή που αναφέρεται στην Αγία Τριάδα και συγκεκριμένα λέει πως τον ναό αυτόν τον έκτισε ο Πατέρας, εστερέωσεν ο Υιός και ανεκένισε το Άγιο Πνεύμα.

Κάτω από την επιγραφή απεικονίζεται η Μετάληψη των Αποστόλων. Ο Χριστός απεικονίζεται δύο φορές σε κάθε μία από τις πλαϊνές θυρίδες του ημικύλινδρου της αψίδας. Στην αριστερή πλευρά απεικονίζεται να προσφέρει άρτο στον απόστολο Πέτρο και να ευλογεί. Στη δεξιά, προσφέρει οίνο στον απόστολο Παύλο, κρατώντας μεγάλη κανάτα. Πίσω από τους δύο αποστόλους ακολουθούν άλλοι πέντε σε κάθε μεριά, περιμένοντας με τη σειρά τους να πάρουν τη Θεία Κοινωνία.

Στην αριστερή πλευρά, ο τελευταίος, ο Ιούδας, προκαλεί κάποια αναταραχή γυρίζοντας το κεφάλι στην αντίθετη κατεύθυνση.

Στον ανατολικό τοίχο του Ιερού, ψηλά στο αέτωμα, απεικονίζεται το Άγιο Μανδήλιο που συμβολίζει την Ενανθρώπιση του Θείου Λόγου. Στο Άγιο Μανδήλιο είναι η θαυματουργή απεικόνιση της κεφαλής του Χριστού. Το μαντήλι σύμφωνα με την παράδοση, στάληκε στη Συρία, στον άρρωστο βασιλιά Άβγαρο για να θεραπευθεί.

Κάτω αριστερά και δεξιά από το ορθογώνιο παράθυρο, παρουσιάζονται δύο εικόνες από τη ζωή του Μωϋσή: αριστερά, σε δύσβατο όρος, ο Μωϋσής παραλαμβάνει τις πλάκες με το Θείο Νόμο από τα χέρια του Θεού. Δεξιά, λύνει τα σανδάλια του μπροστά στη Θεοτόκο – Καιόμενη Βάτο, η οποία συμβολίζει το Αειπάρθενο της Θεοτόκου.

Κάτω από τις παραστάσεις του Μωϋσή, στον ανατολικό τοίχο του Ιερού, απεικονίζεται ο Ευαγγελισμός της Παρθένου. Αριστερά απεικονίζεται ο αρχάγγελος Γαβριήλ να φέρνει το χαρμόσυνο μήνυμα στην Παρθένο Μαρία, που κάθεται στα δεξιά, σε σκαλιστό θρόνο. Στο βάθος διακρίνονται διάφορα κτίρια.

Κάτω από την εικόνα του Ευαγγελισμού απεικονίζονται οι προφήτες Δαβίδ και Σολομώντας. Οι περισσότερες τοιχογραφίες στον ανατολικό τοίχο συνδέονται με τη ζωή της Θεοτόκου, και της ενανθρώπισης.

Στο ανώτερο τμήμα του βόρειου και του νότιου τοίχου του Ιερού, απεικονίζονται έξι παραστάσεις, επίσης από τη ζωή της Παναγίας, από την παιδική της ηλικία και μετέπειτα.

Ξεκινούμε από τον νότιο τοίχο, από δυτικά προς ανατολικά, όπου απεικονίζονται: 1) η άρνηση των δώρων του Ιωακείμ και της Άννας από τον ιερέα επειδή δεν μπορούσαν να τεκνοποιήσουν, 2) η επιστροφή με λύπη στο σπίτι τους, 3) η αναγγελία στον Ιωακείμ από τον άγγελο, για την επερχόμενη γέννηση απογόνου. Δύο νεαροί βοσκοί, βόσκουν τα πρόβατα τους, που πίνουν νερό.

Στον βόρειο τοίχο, με κατεύθυνση από τη δύση στην ανατολή, έχουμε: 1) την προσευχή της Άννας και την Αναγγελία για τεκνογονία, 2) τον ασπασμό του Ιωακείμ και της Άννας (Ιερό Βήμα, βόρειος τοίχος), και 3) τη Γέννηση της Θεοτόκου, όπου μία γυναίκα προσφέρει τροφή στην Αγία Άννα, και μία άλλη φροντίζει τη Θεοτόκο βρέφος.

Οι τοιχογραφίες παρουσιάζουν έντονη κίνηση, που υποδηλώνεται και με τον τρόπο που απεικονίζονται οι πτυχώσεις στα ενδύματα των εικονιζομένων.

Ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί την προοπτική, και τοποθετεί κτίρια στο βάθος των εικόνων, με εκπληκτική μαεστρία, που θυμίζει αναγεννησιακούς ζωγράφους του 16^{ου} αιώνα.

Στον κυρίως ναό, υπάρχουν τοιχογραφίες μόνο στο αέτωμα του δυτικού τοίχου, όπου έχει αποδοθεί μία πολυπρόσωπη εικόνα της Σταύρωσης.

Απεικονίζεται ο Χριστός στο Σταυρό, με τους δύο ληστές σταυρωμένους δεξιά και αριστερά και πλήθος ανθρώπων από κάτω να παρακολουθεί τη θυσία το Κυρίου. Η Παναγία κάτω αριστερά, λιπόθυμη κρατιέται από τις συνοδούς της.

Στο Κέντρο, γονατιστή η Μαγδαληνή, αγκαλιάζει το Σταυρό.

Δεξιά, παρακολουθεί λυπημένος, ο μαθητής του Χριστού, Ιωάννης. Κάτω δεξιά, τρεις στρατιώτες διεκδικούν τον χιτώνα του Χριστού. Γύρω μαζεύεται πλήθος ανθρώπων, στρατιώτες, έφιπποι, εβραίοι.

Στην κάτω αριστερή γωνία, ένας γέροντας παρακολουθεί τη λιποθυμούσα Θεοτόκο. Ίσως να πρόκειται για το δωρητή.

Η σκηνή που παρακολουθείτε, είναι σπάνια για τη Βυζαντινή Παράδοση. Παρόλο που πολυπληθείς σκηνές της Σταύρωσης συναντούμε στην παλαιολόγια περίοδο, εν τούτοις η συγκεκριμένη έχει επηρεαστεί έντονα από την Ιταλική τέχνη.

Στον κυρίως ναό, απεικονίζονται δύο μεμονωμένοι άγιοι που χρονολογούνται στο τέλος του 17^{ου} αιώνα: του αποστόλου Πέτρου στο βόρειο τοίχο και του αποστόλου Παύλου, πιθανότατα στον νότιο τοίχο.

Η εξωτερική πλευρά του δυτικού τοίχου είναι επίσης διακοσμημένη, και καταλήγει σε οξυκόρυφο αέτωμα, στην κορυφή του οποίου απεικονίζεται ο Παλαιός των Ημερών να ευλογεί, ενώ τρεις φλόγες βγαίνουν από την κεφαλή του.

Κάτω ακριβώς απεικονίζεται η Παναγία Παντάνασσα, Ένθρονη, βρεφοκρατούσα, πλαισιωμένη από δέκα προφήτες, οι οποίοι κρατούν επιγραφές που αναφέρονται σ' Αυτήν.

Η Παναγία κάθεται σε ξυλόγλυπτο θρόνο κρατώντας στην αγκαλιά της το Χριστό.

Στην πρώτη σειρά προφητών, απεικονίζονται οι Προφήτες Δανιήλ με το όραμα της Παναγίας σε μετάλλιο, και Μωϋσής, που παρακολουθεί τη Θεοτόκο ως Φλεγόμενη αλλά μη Καιόμενη βάτο.

Στη δεύτερη σειρά, οι Προφήτες Αββακούμ και Ησαΐας με το όραμα της Παναγίας σε μετάλλιο.

Στην Τρίτη σειρά, ο Προφήτης Γεδεών με την Παναγία σε μετάλλιο. Απέναντι του, ο Προφήτης Ιεζεκίας με το όραμα της Παναγίας μπροστά σε πυργοειδές κτίριο με κλειστή θύρα, που συμβολίζει το Αειπάρθενο της Θεοτόκου.

Στην τέταρτη σειρά δεξιά, ο προφήτης Ααρών με την ανθισμένη ράβδο, και δίπλα του ο προφήτης Ιερεμίας. Στην ίδια σειρά ο Ιακώβ και ο Ζαχαρίας, δίπλα σε επτάφωτη λυχνία.

Κάτω από το Θρόνο της Παναγίας, απεικονίζονται τρία πρόσωπα γονατιστά, οι δύο δωρητές και ένας μοναχός. Ανάμεσά τους, έχουν αντίγραφο του ναού που δωρίζουν.

Στη βάση του αετώματος, της δυτικής πρόσοψης του ναού, υπάρχει επιγραφή για το ναό και την αφιέρωσή του στην Υπεραγία Θεοτόκο.

Κάτω από την επιγραφή, απεικονίζεται η κάθοδος του Χριστού στον Άδη, δηλαδή η Ανάσταση. Ο Χριστός έρχεται από αριστερά και σπάζει τις πύλες του Άδη, και ανασύρει τον Αδάμ που έχει γύρω του την Εύα και άλλες μορφές. Πίσω από τον Χριστό απεικονίζονται ο Δαβίδ και ο Σολομών.

Αριστερά και δεξιά της δυτικής εισόδου του ναού, απεικονίζεται παράσταση της Δέησης, με τη Θεοτόκο και τον Χριστό, δίπλα του οποίου διακρίνεται προσχέδιο του αγίου Ιωάννη του Προδρόμου. Η Δέηση αναφέρεται στην κρίση των πιστών κατά τη Δευτέρα Παρουσία.

Το Εικονογραφικό Πρόγραμμα της πρόσοψης του ναού δίνει ιδιαιτερότητα στις απεικονίσεις της Θεοτόκου (σε σκηνή της Παλαιάς Διαθήκης), καθώς και στην πίστη για τη σωτηρία των ευσεβών πιστών (εις Άδου Κάθοδο, Δέηση).

Οι παραστάσεις στο Ιερό τονίζουν την Ενανθρώπιση του Θείου Λόγου.

Οι φορητές εικόνες επίσης ανήκουν στην «Ιταλοβυζαντινή» τεχνοτροπία του 16^{ου} αιώνα. Ορισμένες από αυτές είναι στη συλλογή της Μητρόπολης Μόρφου. Από τις δεσποτικές εικόνες σώζονται: ο Χριστός και ο αρχάγγελος Μιχαήλ, και από τη Μεγάλη Δέηση ο Χριστός, η Θεοτόκος, ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, απόστολοι, άγγελοι, από το Δωδεκάορτο ο Χριστός και η Θεοτόκος, καθώς και τα πρώτα βημόθυρα, και ο Εσταυρωμένος.

Το τέμπλο φέρει το οικόσημο του δωρητή Ντε Κορόν, και τον λέοντα-σύμβολο της Βενετίας. Η επιχρύσωση του τέμπλου έγινε αργότερα, το 1783.